

СЕКЦІЯ 9 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.631

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-6-42>**Винниченко Н.В.**

*доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету*

Мірошниченко О.В.

*кандидат економічних наук, старший викладач,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету*

Черкай О.О.

*магістр
Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету*

Vynnychenko Natalia

*Doctor of Science (Economics), Associate Professor,
Education and Research Institute for Business Technologies «UAB»
Sumy State University*

Miroshnychenko Olesia

*PhD in economics,
Education and Research Institute for Business Technologies «UAB»
Sumy State University*

Cherkai Oleksandra

*Master
Education and Research Institute for Business Technologies «UAB»
Sumy State University*

ПРОЗОРИСТЬ ЗВІТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

TRANSPARENCY OF DOMESTIC ENTERPRISES REPORTING AS A PREREQUISITE FOR ENSURING FINANCIAL STABILITY

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито роль прозорості фінансової звітності в умовах пандемії. Проаналізовано сучасні підходи до визначення сутності поняття «прозорість», а також досліджено й узагальнено її основні характеристики. За результатами аналізу існуючих підходів до визначення сутності прозорості визначено ключові критерії прозорості бізнесу та його звітності, а також її складники. На підставі наявних критеріїв проаналізовано прозорість міжнародних аудиторських компаній та їх підходи до розкриття інформації на сайтах. Визначено, що відсутність єдиних нормативних вимог до розкриття звітної інформації компаніями створює передумови до відсутності системності, комплексності та своєчасності відкритої інформації.

Ключові слова: прозорість, прозорість звітності, оцінка прозорості, прозорість, критерії прозорості.

АННОТАЦІЯ

В статті розкрито роль прозорості фінансової звітності в умовах пандемії. Проаналізовані сучасні підходи до визначення сутності поняття «прозорість», а також досліджено й узагальнено її основні характеристики. За результатами аналізу існуючих підходів до визначення сутності прозорості визначено ключові критерії прозорості бізнесу та його звітності, а також її складники. На підставі наявних критеріїв проаналізовано прозорість міжнародних аудиторських компаній та їх підходи до розкриття інформації на сайтах. Визначено, що відсутність єдиних нормативних вимог до розкриття звітної інформації компаніями створює передумови до відсутності системності, комплексності та своєчасності відкритої інформації.

парентность», а также исследованы и обобщены ее основные характеристики. По результатам анализа существующих подходов к определению сущности прозрачности определены ключевые критерии прозрачности бизнеса и его отчетности, а также ее составляющие. На основании существующих критериев проанализированы прозрачность международных аудиторских компаний и их подходы к раскрытию информации на сайтах. Определено, что отсутствие единых нормативных требований к раскрытию отчетной информации компаниями создает предпосылки к отсутствию системности, комплексности и своевременности открытой информации.

Ключевые слова: прозрачность, прозрачность отчетности, оценка прозрачности, прозрачность, критерии прозрачности.

ANNOTATION

The article discovered the role of financial reporting transparency in a pandemic. Modern approaches define the essence of the «transparency» concept are analyzed, and its main characteristics are investigated and generalized. Based on the analysis of existing approaches to determining the essence of transparency, the key criteria of business transparency and reporting transparency are

identified, as well as its components. As a result of the research is defining of the two main approaches which are based on the environment and the second one on the information. But these approaches could use for different cases. The first approach characterizing the condition of the internal environment can be used for analyzes of the condition of the company. The second one is based on the need to disclose information. This one is used in most cases. The second approach is that of taking into a number of criteria which was considered in the article. The main criteria's of financial reporting transparency are the deadline for submission of financial statements and disclosure of financial statements for the period of activity. Based on the existing criteria, the transparency of international audit companies and their approaches to disclosure on websites are analyzed. It is determined that the lack of uniform regulatory requirements for the disclosure of reporting information by companies creates the preconditions for the lack of systematic, comprehensive and timely open information. Analysis of the placement of information by the largest audit companies shows that the presence of requirements only for the list of information causes different mechanisms for its presentation and complicates the ability to search for it by users. However, compared to the sites of other audit companies, the sites of the Big Four in Ukraine are characterized by a higher level of transparency. It is international companies that can be a model of financial transparency. An analysis of the status of financial and non-financial disclosures by international companies could form the basis of a comprehensive approach to financial transparency. Which can also be reflected in regulatory requirements of financial reporting transparency.

Key words: transparency, transparency of reporting, transparency assessment, transparency, transparency criteria.

Постановка проблеми. Відповідно до теорії корпоративного фінансового менеджменту, нині транспарентність є однією з найбільш важливих характеристик, що не тільки впливають на ефективність бізнесу, а й є запорукою виходу вітчизняних підприємств на ринки капіталу.

Протягом останніх декількох десятиліть технології збору різноманітної інформації та її обробки були значно вдосконалені. Це ж стосується і представлення фінансової інформації суб'єктами бізнесу в їхніх фінансових звітах та на їхніх інформаційних ресурсах. Під час пандемії суб'єкти господарювання змушені були нарощувати свою присутність в інформаційному просторі та напрацьовувати нові механізми залучення капіталу і підвищення власної ефективності. За таких умов інформаційна, фінансова та організаційна прозорість перейшли з категорії «характеристика» до категорії «економічний ресурс». Кожен суб'єкт бізнесу, який бажає досягти успіху та фінансової стабільності в умовах нової економічної кризи, яка зумовлена пандемією, повинен знати про це і застосовувати транспарентність фінансової звітності як окремий ресурс для забезпечення фінансової стабільності. Такі перетворення насамперед набули особливого значення для великих корпорацій, які функціонують на основі залучення інвестицій з фондового ринку. Корпорації, що є великими гравцями на ринку товарів, послуг та капіталу, визначають транспарентність фінансової звітності та власну інформаційну прозорість в якості однієї з найважливіших стратегій роботи сучасності.

В Україні ж ситуація істотно відрізняється. Тут важливість інформації та прозорості іг-

норується більшістю суб'єктів бізнесу, в тому числі і навіть тими, які за законодавством повинні її забезпечувати. Це призводить до того, що у корпоративного сектору країни значно падає здатність конкурувати на ринку капіталів. Таким способом інвестиційний потенціал, як і доступ до засобів фондового ринку, обмежується. А тому є очевидною необхідність наукового обґрунтування різних способів і шляхів досягнення транспарентності фінансової звітності та доступності інформації для користувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сутності та проблематики транспарентності фінансової звітності та відкритості бізнесу реалізовано в роботах таких учених, як: Н. Мельник, Н. Бабяк, Б. Стеценко, Д. Баюра, О. Бондаренко, Л. Наливайко, Н. Борецька, Д. Головна, А. Іващенко, Н. Рязанова, С. Бірюк, О. Терещенко, Н. Шапран. Водночас більшість проблем формування концептуальних засад транспарентності фінансової звітності та відкритості бізнесу в Україні залишаються невирішеними.

Мета статті. Розглянути та систематизувати існуючі підходи до визначення сутності транспарентності фінансової звітності та розробити концептуальні засади транспарентності фінансової звітності з метою забезпечення відкритості бізнесу та його фінансової стабільності.

Виклад основного дослідження. Протягом декількох десятків років таке поняття, як «транспарентність», стало застосовуватися серед інших сучасних економічних термінів досить часто. Причиною цього стали зміни, що відбулися за цей час в сфері економічних відносин. У тому числі в результаті використання інформації як важливого ресурсу в економіці. Існує значна кількість підходів щодо визначення поняття «транспарентність». Термін може розумітися як в загальному контексті, так і щодо різних економічних суб'єктів.

Поняття «транспарентність» широко досліджується в більш розвинених країнах світу, що створює умови до виникнення нових теорій та концепцій. Нині в Україні немає чіткого визначення поняття «транспарентність», яке би повною мірою його характеризувало.

Узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності поняття «транспарентність» різними авторами наведено в таблиці 1.

Перший підхід характеризується спірними тезами. Таким чином, автори Н.В. Потриваєва [9], І.Ю. Суровцева [10], М. Пашковська [11], В.К. Макарович [12], прихильники теорії транспарентності, безпосередньо пов'язують її зі станом середовища, всередині якого функціонує суб'єкт. Загалом із цим поглядом можна погодитися. Але варто сказати, що прозорість середовища, безперечно, – дуже важливий фактор стану суб'єкта. Але буде неправильно прирівнювати ці поняття одне до одного. Крім того, не можна однозначно сказати, що для забезпечення достатнього ступеня транспарентності

Таблиця 1

Узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності поняття «транспарентність»

№ п/п	Автор/джерело	Визначення
Підхід до визначення транспарентності		
1	Пизіна Г.В. [1]	Як якість, що сприяє розширенню можливостей її взаємодії з громадянським суспільством через відкритість прийняття та реалізації рішень і активізації суспільного контролю. Саме гласність, прозорість та відкритість є, на думку автора, основними атрибутивними характеристиками транспарентності
2	Афонін Е.А., Суший О.В. [2]	Засадна властивість політичної влади, яка забезпечує розвиток демократії, громадянського суспільства шляхом відкритості дій різних гілок влади, процедури прийняття політичних рішень та активізації суспільного контролю над діяльністю органів державної влади та управління
3	Крет О.В. [3]	Як відкритість, прозорість, гласність, публічність і підзвітність процесу формування, розвитку та функціонування підприємств та процесу прийняття ними рішень
4	Oxford Dictionary [4]	Певний стан прозорості
Підхід до визначення транспарентності, як інформації		
5	Ібрагімова І.М. [5]	Основа для забезпечення діалогу влади з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень і постійний доступ до інформації про діяльність підприємств та їхніх посадових осіб, згідно із нормами чинного законодавства
6	Кузіна Р.В. [6]	Ступінь, з яким інвестори мають вільний доступ до будь-якої необхідної інформації про компанії, рівні цін, глибини ринку; якісна фінансова звітність, зрозуміла зовнішньому користувачеві, що дозволяє порівнювати дані компаній між собою і підготовлена на загальноприйнятній системі облікових стандартів
7	Ковальчук В.В., Новікова К.В. [7]	Транспарентною слід вважати фінансову звітність, у якій максимально повно й правдиво розкрито усі суттєві відомості про діяльність організації, необхідні користувачам для винесення обґрунтованого судження про її фінансовий стан і результати діяльності з метою прийняття рішення про будь-які види взаємодії з нею
8	Дерій Ж.В., Завгородня Н.В. [8]	Інформаційна прозорість або гласність, публічність середовища, в якому знаходиться суб'єкт та надає всім зацікавленим сторонам необхідну їм для прийняття раціональних рішень інформацію у відкритій, повній, своєчасній і зрозумілій формі. У ширшому розумінні транспарентність означає наявність ефективних комунікацій та взаємодії між керівництвом, з одного боку, та акціонерами, кредиторами, засобами масової інформації, іншими ринковими агентами і навіть суспільством у цілому – з іншого

компанія повинна надати необхідну інформацію кожній зацікавленій стороні. Не можна також з упевненістю сказати, що якщо ця інформація буде надана, то в результаті обов'язково будуть прийняті максимально раціональні рішення.

Акцент на тому, що інформація відіграє визначальну роль у підвищенні прозорості будь-якого суб'єкта господарювання, заснований на працях Дж. Стігліца, який є одним з основоположників цього напрямку [13].

Національний банк України визначає транспарентність щодо своєї діяльності як розкриття інвесторам, громадськості, а також кредиторам необхідної інформації про цілі своєї діяльності, економічних та інституційних, правових основ, а також важливих рішень разом з їх обґрунтуванням. Інформація повинна бути надана вчасно і в формі, доступній для зацікавлених осіб [14]. Відповідно до цього визначення, НБУ виділяє певні елементи транспарентності. Насамперед зацікавлені особи, яким може бути надана інформація, чітко визначені. Це громадськість, а також інвестори банку і його кредитори. Далі описуються види економічних агентів, якими можуть цікавитися ці особи. Це цілі діяльності банку, прийняті його керівництвом принципові рішення, а також обґрунтування цих рішень та

інші. Ще одна важлива складова частина цього визначення – чітка вказівка, якою має бути інформація, яка оприлюднюється для досягнення транспарентності – вона повинна бути своєчасно опублікована і представлена в доступній формі.

У підході Ж. Дерій ми можемо побачити, що в необхідності надання суб'єктом господарювання будь-якої інформації про його діяльність можна засумніватися. Коли інформація стає економічним ресурсом, у неї з'являється певна вартість [15].

На сьогоднішній день в будь-якій економічній діяльності використовується інформація. При здійсненні будь-якої діяльності у сфері економіки інформація виходить, проводиться її обробка, а потім подальша передача. Так як інформація перетворюється в економічний ресурс, у неї з'являється вартість.

Тому деякі вчені при визначенні поняття транспарентності приділяють увагу не кількісними показникам, а якісним. Наприклад, доступ до цієї інформації інших учасників економічних відносин. Розглянемо ще одне визначення, відповідно до якого транспарентність – це ясність, відсутність секретності, достовірність інформації, надання можливості безперешкодної перевірки даних про що-небудь, властивість

легко розумітися і бути очевидним, явним [16]. По відношенню до економічних агентів ми можемо застосувати такий же підхід. У результаті ми можемо визначити, що в себе включає транспарентність підприємства (рис. 1).

Основні характеристики прозорості, які представлені на рис. 1, варто застосовувати для трансформації практичних підходів у здійсненні діяльності значної кількості представників бізнесу, особливо акціонерних товариств. На даний момент інформаційна прозорість в Україні визначається такими рамками:

1. Вимоги до оприлюднення даних бізнес-суб'єкта, які визначені в законодавстві держави.

2. Ринкові вимоги зацікавлених сторін, що стосуються інформаційної політики бізнес-суб'єкта.

3. Суб'єктивні оцінки менеджменту бізнес-суб'єкта з приводу оприлюднення необхідних даних.

Більшість досліджень були використані при розробленні нормативних вимог до прозорості діяльності компаній. Але невирішеною залишається значна кількість питань, особливо в частині нормативно-правової бази забезпечення прозорості акціонерних товариств:

1. Строки отримання інформації зацікавленими сторонами. На жаль, вітчизняне законодавство врегульовує можливість отримання інформації в строки подання фінансових звітів, проте динамічність умов функціонування свідчить про необхідність надання інформації зацікавленим сторонам у строки, актуальні для укладання угод. В результаті у зацікавленої сторони немає можливості вивчити і застосувати індикатори ринку (в першу чергу йдеться про вартість акцій), щоб оцінити ефективність діяльності компанії і перспективи її розвитку.

Це говорить про те, що наведена тут норма може бути змінена, зокрема, і за рахунок коригування можливості оприлюднення частини необхідних даних.

2. Відсутність чітких норм щодо врегулювання вигляду подачі інформації інколи унеможливує процес пошуку необхідних даних. Вивчивши результати дотримання цієї норми акціонерними товариствами, що працюють в Сумській області, слід зазначити, що в більше ніж 60% товариств річний звіт викладають на сайт окремо по відношенню до загального архіву попередніх річних звітів акціонерних товариств, що суттєво ускладнює процес пошуку інформації. Це в свою чергу потребує необхідності уніфікації способу представлення інформації.

3. Щоб підвищити ступінь транспарентності бізнесу в Україні, необхідно змінити вимоги до даних контрагентів цінних паперів.

Транспарентність підприємства у підсумку можна оцінити за допомогою оцінки якісних характеристик публікацій інформації щодо звітності підприємства та його організації управління і соціальної відповідальності. На основі наявних досліджень було сформовано сукупність критеріїв для оцінювання транспарентності бізнесу в цілому та транспарентності фінансової звітності зокрема, які представлені на рис. 2.

Як бачимо, сукупність критеріїв для оцінки транспарентності фінансової звітності є вагомим складовою частиною оцінки транспарентності бізнесу в цілому, проте як оцінка транспарентності бізнесу, так і в тому числі оцінка транспарентності звітності мають досить обмежений характер та потребують суттєвих удосконалень.

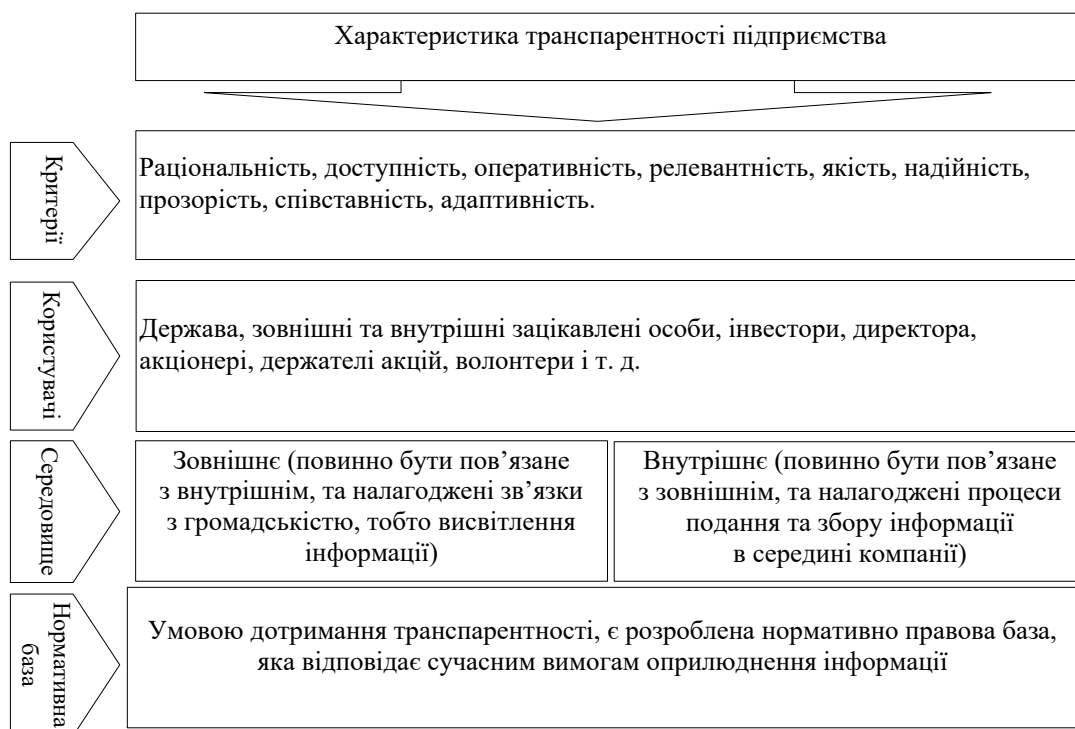

Рис. 1. Характеристики транспарентності суб'єкта господарювання

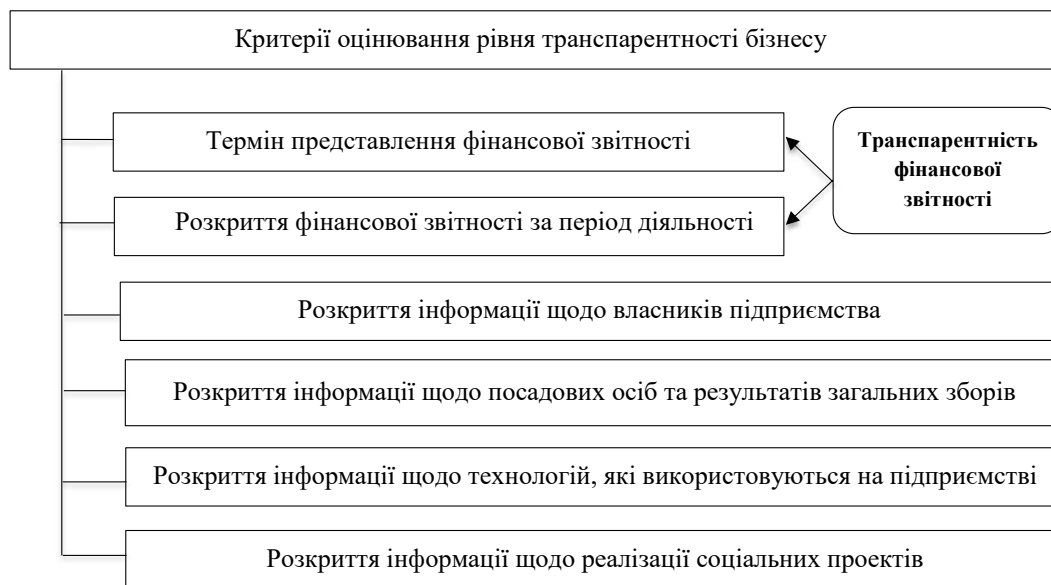

Рис. 2. Критерії оцінювання прозорості бізнесу

Так, у рамках дослідження прозорості основних світових гравців на ринку аудиторських послуг досліджено обсяги висвітлення інформації щодо фінансової звітності таких ключових аудиторських компаній як: KPMG [16], PricewaterhouseCoopers (PwC) [17], Deloitte [18], Ernst and Young (EY) [19]. За основу було вибрано саме компанії зі сфери контролю за звітністю суб'єктів господарювання та розглянуто частину, яка стосується прозорості звітності. Аналіз стану представлення інформації на сайтах компаній свідчить про значні обсяги інформації про діяльність компаній, соціальні проєкти, кадровий потенціал тощо. Але з метою дослідження сутності прозорості річних звітів проаналізовано основні складники, що розкриваються компанією в частині висвітлення річних звітів. Так, за результатами аналізу викладення річних звітів на сайти компаній слід зазначити, що в рамках звітування компанії орієнтовані на осмислення ключових посилен, розвитку місії і реалізації стратегії. Значна увага приділяється етичним питанням і соціальним послідам. Вагому частину займають питання якості послуг, що надаються компанією, та питання організації діяльності, інновацій. Хоча питанням висвітлення фінансових показників приділяється досить обмежена увага. Хронологічність звітів також важко відстежувати, щоб порівняти динаміку показників. В окремих випадках просто неможливо. Але щодо цієї вимоги приємно вразили компанії EY та Deloitte, які демонструють фінансові звіти не тільки консолідовані, а й звіти компанії в Україні та висновки аудиторів. Досить легко знайти можливість відстежувати хронологію фінансових показників. У свою чергу питання керівного складу і географії діяльності, як правило, висвітлені досить добре на сайтах

всіх компаній. Все це свідчить про необхідність дослідження подальшого впливу різних критеріїв на прозорість суб'єктів бізнесу. Міжнародні компанії є флагманами у висвітленні інформації. Більшість вітчизняних компаній обмежують доступ не тільки до фінансових даних, а і до загальної інформації про компанію. В окремих випадках суб'єкти бізнесу або мають застарілу інформацію, або найчастіше викладають інформацію, орієнтовану на покупців, при цьому не вважаючи, що звітність є необхідною складовою частиною інформаційного наповнення сайтів.

Висновки. Проблеми щодо прозорості фінансової звітності бізнесу у вітчизняній практиці пов'язані з відсутністю розуміння суб'єктами бізнесу переваг від такої прозорості. Міжнародний досвід свідчить про те, що саме бізнес може зробити державу більш успішною на міжнародному ринку. Водночас успіх компаній залежить від доступу до інформації та від можливостей залучення капіталу. Проте у вітчизняній практиці суб'єкти господарювання частіше орієнтуються на законодавчі вимоги, ніж на розуміння переваг від прозорості. Міжнародні інвестори потребують інформації широко спектру, а не лише тієї, яка вимагається законодавчими актами. Натомість вітчизняні товариства застосовують зовсім протилежну стратегію. Причиною є орієнтація виключно на внутрішнє фінансування. Для вирішення цих проблем потрібно удосконалити нормативно-правову базу з питань прозорості у секторі підприємництва або підвищувати свідомість бізнесу та розуміння такої необхідності. Ці кроки допоможуть Україні досягти підвищення результативності корпоративного сектору, а суб'єктам бізнесу, що є учасниками ринку капіталу, залучати ресурси і досягати фінансової спроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пизина Г.В. Транспарентность исполнительной власти: сущность и механизмы реализации в современной России / Г.В. Пизина. 2006. URL: <http://www.dissers.info/disser15463.html> (дата звернення: 22.11.2020).
2. Афонін Е.А. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України. НАДУ. 2010. URL: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/transparentnist.pdf> (дата звернення: 22.11.2020).
3. Крет О.В. Інституалізація транспарентності державної влади : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. політ. наук : спец. 23.00.02. Чернів. нац. ун-т ім.Ю. Федьковича. Чернівці : [б. в.], 2010. 20 с.
4. Oxford Dictionary. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/transparency> (дата звернення: 25.11.2020).
5. Ібрагімова І.М. Прозорість влади. Основи забезпечення інформаційної взаємодії державних органів з громадськістю. Київ : ПРООН, 2002. 30 с.
6. Кузіна Р. Транспарентність корпоративної звітності як основа її формування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2015. № 12. С. 193–197.
7. Ковальчук В.В. Підходи к оценке транспарентности финансовой отчетности банков в современных условиях развития банковской системы. URL: <https://rep.poleesu.by/bitstream/123456789/9732/1/16.pdf> (дата звернення: 23.11.2020).
8. Дерій Ж., Завгородня Н. Транспарентність інноваційної діяльності як необхідна умова існування та розвитку харчової промисловості України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1. URL: http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/2/47_2_47.pdf (дата звернення: 25.11.2020).
9. Потриваєва Н.В. Транспарентність як забезпечення повноти висвітлення інформації у фінансовій звітності. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/8-2015/245.pdf> (дата звернення: 25.11.2020).
10. Суровцева І.Ю. Транспарентність управлінських структур: шляхи інформаційної прозорості. *Менеджер*. 2016. № 1. С. 55–61.
11. Пашковська М. Поняття транспарентності в сучасній науці «Державне управління». URL: [file:///C:/Users/Elena/Downloads/efdu_2013_34_16%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Elena/Downloads/efdu_2013_34_16%20(1).pdf) (дата звернення: 25.11.2020).
12. Макарович В.К. Транспарентність фінансової звітності в умовах застосування МСФЗ. URL: http://www.visnykekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/48/48_49.pdf (дата звернення: 25.11.2020).
13. Joseph E. Stiglitz The Contribution of the Economics of Information to Twentieth Century Economics. *The Quarterly Journal of Economics*. Volume 115. Issue 4. 1 November 2000. С. 1441–1478.
14. Глосарій банківської термінології. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 29.11.2020).
15. Чалий І., Момот Т. Суттєвість та вартість інформації - український формат та зарубіжний досвід. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2002. № 11. С. 29–31.
16. 2019. KPMG International Transparency Report. Офіційний сайт компанії KPMG International. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/12/2019-transparency-report.pdf> (дата звернення: 30.11.2020).
17. Global Annual Review 2020. URL: PwC <https://www.pwc.com/gx/en/about/global-annual-review-2020.html#revenue> (дата звернення: 30.11.2020).
18. Компанія Deloitte в Україні. Офіційний сайт компанії Deloitte в Україні URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/deloitte-in-ukraine.html> (дата звернення: 30.11.2020).
19. Річна фінансова звітність. Офіційний сайт компанії EY. URL: https://www.ey.com/uk_ua/ey-ukraine-reporting (дата звернення: 30.11.2020).

REFERENCES:

1. Pyzyna Gh.V. (2006) *Transparentnost ispolnitelnoi vlasti: suschnost i mehanizm realizacii v sovremennoi Rosii* [Transparency of executive power: the essence and mechanisms of implementation in modern Russia] / Pyzyna Gh. V. URL: <http://www.dissers.info/disser15463.html>
2. Afonin E.A. (2010) *Transparentnist vldy v konteksti Evropeiskoi integracii Ukrainy* [Transparency of power in the context of European integration of Ukraine]. NAPA. URL: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/transparentnist.pdf>
3. Kret O.V. (2010) *Instytualizaciya transparentnosti dergavnoi vldy* [Institutionalization of transparency of state power author's dissertation]. (PhD Thesis), Chernivtsi, 20 p.
4. Oxford Dictionary. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/transparency>
5. Ibraghimova I.M. (2002) *Prozorist vldy. Osnovy zabazpechenya informacii noi vzatmodii dergavnyh organiv z gromadskistu* [Transparency of power. Fundamentals of information interaction of state bodies with the public]. Kyiv: UNPD, 30 p.
6. Kuzina R. (2015). *Transparentnist korporatyvnoi zvitnosti yak osnova ii formuvannya* [Transparency of corporate reporting as a basis for its formation]. *Naukovyi visnyk Hersonskogo dergavnogo universytetu*. [Scientific Bulletin of Herson State University]. *Economic Sciences Series*, no. 12, p. 193–197.
7. Kovalchuk V.V. *Podhody k otsenke transparentnosti finansovoi otchetnosti bankov v sovremennyh usloviyah razvitiya bankovskoi sistemy* [Approaches to the assessment of the transparency of financial reporting of banks in modern conditions of development of the banking system]. URL: <https://rep.poleesu.by/bitstream/123456789/9732/1/16.pdf>
8. Deriy J., Zavorodnya N. (2016) *Transparentnist innovatsiinoi diyalnosti yak neobhidna umova isnuvannya ta rozvytku harchovoi promyslovosti* [Transparency of innovation as a necessary condition for the existence and development of the food industry of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Ujgorodskogo universytetu. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics*. vol. 1(2), p. 264–267.
9. Potryvaeva N.V. (2015) *Transparentnist upravlinskyh struktur: ikyahy informatsiinoi prosorosti* [Transparency as ensuring the completeness of information coverage in financial reporting]. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/8-2015/245.pdf>
10. Surovceva I.Ju. (2016) *Transparentnost upravlinskyh struktur: shlyahy informacii noi prozorosti* [Transparency of management structures: ways of information transparency]. *Menedzher*. [Manager], no. 1, p. 55–61.
11. Pashkovskaya M. *Ponyattya transparentnosti v suchasni nauzi «Derjavne upravlinnya»* [The concept of transparency in modern science «Public Administration»]. URL: [file:///C:/Users/Elena/Downloads/efdu_2013_34_16%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Elena/Downloads/efdu_2013_34_16%20(1).pdf)
12. Makarovich V.K. *Transparentnist finansovoi zvitnosti v umovah zastosuvannya MSFZ* [Transparency of financial reporting in terms of application of IFRS]. URL: http://www.visnykekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/48/48_49.pdf

13. Joseph E. (2000) Stiglitz The Contribution of the Economics of Information to Twentieth Century Economics. *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 115, issue 4, 1 November, p. 1441–1478.
14. (2020) Glossary of banking terminologii. *Natsionalnyi bank Ukrainy. Ofitsiyni sait*. [National Bank of Ukraine. Official site]. URL: <http://www.bank.gov.ua>
15. Chaly I., Momot T. (2002) [Materiality and cost of information]. Ukrainian format and foreign experience. *Oblik ta audit* [Accounting and auditing], no. 11, p. 29–31.
16. 2019 KPMG International Transparency Report. *Ofitsiyni websait kompanii KPMG* [Official website of the company KPMG International]. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/12/2019-transparency-report.pdf>
17. Global Annual Review 2020: *Ofitsiyni websait kompanii PwC international* [Official website of the company PwC International]. URL: PwC <https://www.pwc.com/gx/en/about/global-annual-review-2020.html#revenue>
18. Company Deloitte in Ukraine. *Ofitsiyni websait kompanii Deloitte v Ukraine* [Official website of the company Deloitte in Ukraine]. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/deloitte-in-ukraine.html>
19. Annual financial reports. *Ofitsiyni websait kompanii EY* [Official website of the company EY]. URL: https://www.ey.com/uk_ua/ey-ukraine-reporting